

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Anežka Abelová

Nevidomý učitel hudby

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí práce. Použila jsem pouze zdroje uvedené v seznamu literatury, které jsou v textu řádně citované.

V Olomouci dne 6. června 2014

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Ditě Finkové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a její laskavý přístup. Dále děkuji panu Pavolu Pecnému a jeho manželce za poskytnutí rozhovoru a v neposlední řadě mé rodině a přátelům.

V Olomouci dne 6. června 2014

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Zrakové postižení.....	7
1.1 Pojetí a definice zrakového postižení	7
1.2 Klasifikace osob se zrakovým postižením	8
1.3 Etiologie zrakových vad.....	10
1.4 Charakteristika častých zrakových vad.....	11
2 Vzdělávání osob se zrakovým postižením ve směru k budoucímu výkonu profese	14
2.1 Specifika vzdělávání osob se zrakovým postižením.....	14
2.2 Rozvoj jedinců se zrakovým postižením v raném věku.....	16
2.3 Předškolní výchova a vzdělávání dětí se zrakovým postižením	16
2.4 Základní vzdělávání dětí se zrakovým postižením	17
2.5 Středoškolské vzdělávání jedinců se zrakovým postižením	18
2.6 Vysokoškolské vzdělávání jedinců se zrakovým postižením.....	19
3 Pracovní uplatnění osob se zrakovým postižením.....	21
3.1 Zdravotní postižení	21
3.2 Problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením v ČR	21
3.3 Nejčastější pracovní pozice pro osoby se zrakovým postižením	23
PRAKTICKÁ ČÁST	
4 Úvod do praktické části.....	25
4.1 Cíle práce.....	25
4.2 Výzkumné metody.....	25
5 Vlastní šetření	28
5.1 Rozhovor s nevidomým učitelem hudby	28
Doporučení pro praxi	38
Závěr praktické části	39

Závěr 40

Seznam bibliografických citací

Seznam internetových zdrojů

Seznam legislativních zdrojů

Seznam příloh

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Anotace

Úvod

V současné době si můžeme všimnout, že se stále častěji ve společnosti objevují lidé s různými handicap. Tato bakalářská práce se věnuje tyflopeditické problematice. Jedinci se zrakovým postižením to nemají v životě rozhodně jednoduché a to v mnoha ohledech, např. v sociálním začlenění, vzdělávacím procesu a pracovním uplatnění.

Cílem práce bylo zaměřit se na jednotlivé etapy života a zjistit jaké možnosti mají lidé se zrakovým postižením.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. První kapitola se všeobecně zabývá zrakovým postižením (definicí, klasifikací, etiologií a charakteristikou nejčastějších zrakových vad). Druhá kapitola je zaměřena na výchovu a vzdělávání dětí, žáků a studentů se zrakovým postižením. V této kapitole jsou přiblíženy vzdělávací instituce, určené zejména zrakově postiženým jedincům. Poslední kapitola teoretické části se zabývá pracovním uplatněním dospělých jedinců, které by mělo vycházet z jejich vzdělání, stupně a druhu zrakového postižení.

Čtvrtá kapitola je úvodem praktické části. V úvodní části jsou uvedeny cíle a v práci využitá metoda rozhovoru. Tuto metodu jsme zvolili záměrně, na základě osobnějšího navázání kontaktu s respondentem. Rozhovor vychází ze struktury, jež byla nastíněna v teoretické části. Respondent začíná hovořit o životě od svého dětství až po své pracovní uplatnění. Metodou se snažíme získat reálné informace o životě nevidomé osoby. Konkrétně se zabýváme profesí, které se respondent věnuje a zároveň je jednou z nejčastějších možností pracovního uplatnění jedinců se zrakovým postižením.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Zrakové postižení

V následující kapitole se zaměříme na stručnou charakteristiku zrakového postižení, co to zrakové postižení je, s jakými jedinci se můžeme setkat, jaké jsou časté příčiny zrakového postižení a na charakteristiku nejčastějších zrakových vad. Kapitola by měla čtenáři pomoci pochopit tuto problematiku s tím, že na ni budou následující oddíly navazovat (teoretické i praktické).

1.1 Pojetí a definice zrakového postižení

Pokud nahlédneme do starších pramenů, zjistíme, že dříve se problematikou zrakového postižení zabývaly obory, které nesly názvy typu: optopedie, oftalmologická defektologie nebo tyflopédie. V současné době se touto problematikou zabývá oftalmopedie a tyflopédie, což jsou synonyma pro jedinou disciplínu ve speciálněpedagogickém pojetí. V lékařství je používán název oftalmologie. Původ termínu oftalmopedie najdeme v řeckém jazyce (oftalmos – oko, paide – výchova), pojem tyflopédie má základ také v řečtině (tyflos – slepý, paidea – výchova). V zahraničí se můžeme nejčastěji setkat s názvem speciální pedagogika zrakově postižených. Zrakové postižení v zahraniční literatuře se uvádí pod anglickým termínem Visual Impairment nebo německým názvem Sehbehinderung. (Nováková in Pipeková, 2010)

Oftalmopedie stejně jako jiné „pedie“ úzce spolupracuje s přírodovědnými a společenskými obory, kterými mohou být například: oftalmologie, pediatrie, neurologie, psychiatrie, pedagogika, filosofie, psychologie a sociologie. Dalšími spolupracujícími obory jsou i takové, které nám pomáhají při využívání kompenzačních a reedukačních pomůcek, tím je myšlena optika, akustika, elektrotechnika a kybernetika. (Nováková in Pipeková, 2010)

Nováková (in Pipeková, 2010, s. 254) zrakové postižení chápe takto: *„Zrakové postižení znamená zpravidla pro jedince s postižením, že jeho schopnost přijímat vizuální informace je omezena, ztížena. U nevidomých osob, tj. s nejtěžší formou zrakového postižení, je tato schopnost úplně vyloučena. Zraková vada ovlivňuje celou osobnost jedince a jeho psychický vývoj. Její vliv je komplexní. Zároveň má úplné nebo částečné porušení zrakových funkcí*

dopad i na fyzický vývoj jedince. Důsledky negativního působení porušených zrakových funkcí na vývoj a projevy psychiky zrakově postižených mohou být kvantitativního i kvalitativního charakteru. Tyto zvláštnosti zapříčiňují tzv. senzorickou deprivaci.“

Podle Vitáskové a kol. (2003, s. 37) vymezujeme zrakově postiženou osobu takto: „*Za osobu se zrakovým postižením z pohledu tyflopédie považujeme toho jedince, který i po optimální korekci (medikamentózní, chirurgické, brýlové apod.) má problémy v běžném životě se získáváním a zpracováváním informací cestou zrakovou (např. čtení černotisku, zraková orientace v prostoru atd.).“*

1.2 Klasifikace osob se zrakovým postižením

Většina definic nám sděluje, že zrakové postižení je to, které i přes nejlépe vyhovující korekci způsobuje člověku potíže v běžném životě. Také udávají fakt, že zrakové postižení nezpůsobuje jen jedna zraková vada, ale řady problémů. Proto existuje více kritérií, dle kterých zraková postižení autoři dělí, klasifikují. (Nováková in Pipeková, 2010)

Speciální pedagogové nejčastěji klasifikují osoby se zrakovým postižením na osoby nevidomé, osoby se zbytky zraku, osoby slabozraké a osoby s poruchami binokulárního vidění. Vymezení vycházejí z medicínského pohledu a měla by být doplňována specifikací, která nahlíží na stupeň postižení v rámci možností socializace. (Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

Klasifikace podle stupně zrakového postižení (Růžičková, 2006):

- Osoby nevidomé

„Nevidomost je ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 – světlocit.“
(Růžičková, 2006, s. 14)

Nevidomost můžeme rozlišovat na praktickou nevidomost (pokles zrakové ostrosti pod 3/60 do 1/60, binokulární zorné pole menší než 10° kolem centrální fixace), skutečnou nevidomost (pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 – světlocit, binokulární zorné pole 5° a méně i bez porušení centrální fixace) a plnou slepotu (světlocit s chybnou světelnou projekcí až ztráta světlocitu neboli amauroza).

- Osoby se zbytky zraku a osoby slabozraké

Lidé se zbytky zraku stojí na rozhraní mezi jedinci nevidomými a slabozrakými.

U slabozrakých osob je pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 – 3/60 a tuto poruchu dělíme na lehkou, střední a těžkou. Ve speciální pedagogice se ještě uvádí, že jde o orgánovou vadu zraku a projevuje se částečným nevyvinutím, snížením či zkreslující činností zrakového analyzátoru očí -> porucha zrakového vnímání.

- Osoby s poruchou binokulárního vidění

Je taková porucha, kdy oči nejsou schopné vzájemné spolupráce. Mezi tyto poruchy řadíme například šilhavost (strabismus) a tupozrakost (amblyopie).

Další typy klasifikací:

Klasifikace dle typu zrakového postižení (Květoňová-Švecová, 2000):

- Poruchy zorného pole
Pro poruchu zorného pole je charakteristické snížení, omezení prostoru, jenž jedinec vidí. Může se zde také projevit omezení zrakové ostrosti.
- Poruchy zrakové ostrosti
Často jsou základním kritériem pro dělení zrakově postižených osob a mimo to je také můžeme dělit na zrakovou ostrost do dálky a zrakovou ostrost do blízka.
- Převodní poruchy
Převodní poruchy jsou charakteristické poškozením zrakového nervu nebo zrakového centra v mozku.
- Okulomotorické problémy
Poruchy okulomotorické jsou označovány jako nedokonalá spolupráce okohybných svalů.
- Poruchy barvocitu
Porucha barvocitu je charakteristická nedovyvinutím čípků pro některou z barev. Při nedovyvinutí čípků u všech barev, dochází k černobílému vidění. Nejčastějším typem poruchy je daltonismus.

Všechny typy předchozího rozdělení se mohou vzájemně kombinovat a mnohdy pak vzniknou složité poruchy zrakových vad, které potřebují velmi specifický přístup.

Klasifikace zrakového postižení dle WHO (World Health Organization):

- Střední slabozrakost – nejlepší možná korekce zrakové ostrosti: maximum menší než 6/18, minimum rovné nebo lepší než 6/60; 3/10 – 1/10, kategorie zrakového postižení

- Silná slabozrakost – nejlepší možná korekce zrakové ostrosti: maximum menší než 6/60, minimum rovné nebo lepší než 3/60; 1/10–10/20, kategorie zrakového postižení 2
 - Těžce slabý zrak – nejlepší možná korekce zrakové ostrosti: maximum menší než 6/60, minimum rovné nebo lepší než 1/60; 1/20 – 1/50, kategorie zrakového postižení 3
 - Praktická slepota – nejlepší možná korekce zrakové ostrosti 1/60, 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4
- Úplná slepota – ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 5 (<http://www.sons.cz/klasifikace.php>) [online]. [cit. 2.5.2013]

1.3 Etiologie zrakových vad

V současné době jsou v České republice užívána tato čísla:

- 60 000 – 100 000 osob s těžkým zrakovým postižením všech věkových kategorií
- 7 – 12 000 lidí je z předchozího čísla nevidomých (Nováková in Pipeková, 2010)

Rozdělení z etiologického hlediska rozlišujeme podle vlivů prenatálních, perinatálních a postnatálních. (Nováková in Pipeková, 2010)

Podle Finkové, Trefilíkové (in Finková, 2012) lze příčiny zrakového postižení rozdělit i na příčiny podle doby vzniku a to na vrozené a získané.

Stejskalová (in Jurkovičová, 2010) v publikaci uvádí fakt, že 1/3 příčin zrakového postižení je neznámá. Dále hovoří o tom, že jednu z hlavních příčin vzniku způsobuje dědičnost.

Nemůžeme zapomenout ani na problémy, které mohou vzniknout v důsledku působení exogenních činitelů (teratogenů) a to: v průběhu gravidity, při porodu nebo brzy po porodu. Tyto důsledky mohou vést až ke vzniku retinopatie nedonošených (ROP). Teratogeny

v infekční formě onemocnění na počátku gravidity mohou způsobit postižení celého bulbu apod. (Nováková in Pipeková, 2010)

Nejčastější příčinou získaných zrakových vad ve vyspělých zemích bývá věkem podmíněná makulární degenerace (VPMD) a zelený zákal (glaukom). Dalšími problémy zhoršení zrakové ostrosti jsou diabetická retinopatie, skleróza oční čočky (presbyopie) a další. Pokud člověk nebude o sebe a své zdraví pečovat, chodit na preventivní lékařské prohlídky atp., nastává velké riziko úplné ztráty zraku. (Nováková in Pipeková, 2010)

Zajímavým a zároveň důležitým poznatkem je, že při vrozeném zrakovém postižení bývá nejvíce zasažena integrita rodiny. Většina rodičů se z postižení dítěte obviňuje a někdy může dojít až k rozpadu rodiny. Méně bývá zasažen jedinec sám, protože špatné zrakové vnímání nebo úplná slepota je pro něj normou. V dospělosti má pak oproti jedincům se získaným postižením jakousi výhodu, neboť má rozvinuté kompenzační činitele a lépe se orientuje v podpůrných prostředcích a pomůckách. Naopak u získaného postižení bývá více zasažen jedinec sám a méně jeho okolí. Domníváme se, že je tomu tak, z důvodů nutnosti, protože s handicapem se musí vyrovnat a sžít právě postižená osoba. Jedinec by se měl vyrovnat s tím, že informace, které mu byly doposud poskytovány zrakovou cestou, má nahradit jinými smysly. Jistou výhodou oproti jedinci s vrozeným postižením má tu, že může stavět na doposud nabytých zkušenostech a znalostech, které získal v dřívějším období. (Finková, Trefilíková in Finková, 2012)

1.4 Charakteristika častých zrakových vad

V této podkapitole se budeme záměrně zabývat vrozenými zrakovými vadami dětského věku, které mohou způsobit trvalý pokles zrakových funkcí. Vrozenými proto, jelikož náš respondent, o kterém bude praktická část práce, má vrozené zrakové postižení. Je tedy na místě, abychom měli alespoň malé ponětí o těchto poruchách.

Poruchy binokulárního vidění:

Schopností binokulárního vidění je spojení dvou obrazů ze sítnic obou očí v jeden vjem. Poruchy binokulárního vidění jsou charakteristické především u dětské populace. Vady jsou vadami funkčními a dělí se na šilhavost (strabismus) a tupozrakost (amblyopie). Poruchy je možné napravit pleopticko-ortoptickým cvičením. (Stejskalová in Jurkovičová, 2010)

Strabismus je poruchou rovnovážného postavení očí, oči se rozbíhají nebo se stáčí. Chyba je v promítání obrázku na sítnici, protože se nepromítají ve stejném místě, kvůli tomu nevzniká ani hloubkové vidění. Doporučovanou korekcí této vady je nošení brýlí. (Nováková in Pipeková, 2010)

Tupozrakost naopak nelze korigovat brýlemi. Hlavním důvodem je snížení zrakové ostrosti a to obvykle jednoho oka, jde o útlum zrakového vnímání. Nejvhodnější korekcí je užívání okluzoru, kterým zakryjeme zdravé oko a trénujeme oko postižené. (Nováková in Pipeková, 2010)

Následků poruch binokulárního vidění si později můžeme všimnout ve škole, kdy má žák problém s orientací v prostoru, při rozeznávání barev, dochází k problémům koordinace oko-ruka, při analýze a syntéze, hloubkovém vidění a další. Při včasném zahájení léčby těchto problémů můžeme poruchu výrazně zlepšit nebo úplně vykorigovat. (Růžičková, 2006)

Refrakční vady:

Refrakční vady se nemusí vyskytovat jen samostatně, ale mohou být součástí jiných chorob. Do této kategorie vad patří krátkozrakost (myopie), dalekozrakost (hypermetropie) a astigmatismus.

- Krátkozraké vidění – paprsky se setkávají před sítnicí, výsledný obraz je neostrý, k nápravě je potřebná rozptylka
- Dalekozraké vidění – paprsky se setkávají za sítnicí, k zaostření je potřebná spojná čočka
- Astigmatické vidění – kvůli nepravidelnému zakřivení rohovky se bod na sítnici zobrazuje jako čárka, k nápravě jsou potřebná cylindrická skla. (Nováková in Pipeková, 2010)

Albinismus:

- Je vrozená dědičná vada, pro kterou je charakteristický nedostatek melaninu. Pokud hovoříme o očním albinismu, víme, že pigment chybí jen v očích a zraková ostrost je snížena. Rozlišujeme i další formy albinismu, například albinismus celkový, u kterého je známé, že pigment neschází pouze v očích, ale jeho nedostatkem trpí celé tělo. K albinismu se může připojit i nystagmus, strabismus a světloplachost. (Květoňová-Švecová, 2000)

Anoftalmus a mikroftalmus:

Obě vady jsou vrozené a bývají jednostranné či oboustranné. Setkáme se s nimi v důsledku dědičnosti nebo při infekčním onemocnění matky v období gravidity.

- Anoftalmus – bulbus chybí celý nebo má jen některé jeho části
- Mikroftalmus – velikost bulbu je různá a kolísavá. (Květoňová-Švecová, 2000)

Retinoblastom:

Jde o zhoubný nitrooční nádor vyrůstající ze sítnice oka. V některých fázích se musí oko zcela odstranit. (Nováková in Pipeková, 2010)

Vrozený glaukom:

Zelený zákal je způsoben zvýšeným nitroočním tlakem. Charakteristickým rysem je nápadné zvětšování oka a neúčinnější léčbou v současné době je chirurgický zákrok. Lidé postižení glaukomem mají většinou sníženou zrakovou ostrost na stupeň slabozrakosti až na stupeň praktické či totální nevidomosti. (Nováková in Pipeková, 2010)

Vrozená katarakta:

Šedý zákal je onemocnění čočky, které mívá dědičné dispozice, nitroděložní infekce nebo systémové onemocnění. Zakalení čočky může postihnout jedno i obě oči a čočka se může zakalit částečně nebo zcela. V pokročilých stádiích je nutná chirurgická léčba, po které je operované oko nutné cvičit, jinak dochází k tupozrakosti. (Nováková in Pipeková, 2010)

2 Vzdělávání osob se zrakovým postižením ve směru k budoucímu výkonu profese

Výchova a vzdělávání je součástí každého jedince a nelze tedy vyloučit ani zrakově postižené osoby. Možná bychom mohli toto období považovat jako jedno z nejdůležitějších, jelikož ne každá rodina dítěte se zrakovým postižením umí a dokáže jedinci pomoci, aby se uměl o sebe v budoucnu postarat a žít v intaktní společnosti. Cílem kapitoly je popsat, charakterizovat možnosti vzdělávání osob se zrakovým postižením již od raného věku po vzdělání směřující k volbě povolání.

2.1 Specifika vzdělávání osob se zrakovým postižením

V dnešní době má každý člověk právo na vzdělání, tudíž i osoby se zrakovým postižením. Rozvíjet a vzdělávat se mohou děti od raného věku, i dospělí jedinci. Aby tento rozvoj a vzdělávání byly úspěšné, je důležité zdůraznit specifika (důsledky) a zásady výchovně vzdělávacího procesu, která jsou potřeba při plánování a realizaci výchovně vzdělávacích a jiných aktivit zohlednit. (Joklíková in Finková, 2012)

Stejskalová (in Jurkovičová, 2010) rozlišuje specifika podle toho, jak se liší u jednotlivých kategorií osob se zrakovým postižením, a to na:

Důsledky nevidomosti:

- Senzorický deficit (a z něho plynoucí informační deficit)
- Informační bariéra (např. nemožnost čtení černostisku)
- Narušení vývoje poznávacích procesů, oblasti senzomotoriky, narušená tvorba představ, ovlivnění paměti a řeči (což je zde vlastně pozitivem, kompenzační činitele jsou dokonalejší než u běžné populace)
- Ovlivnění oblasti prostorové orientace a samostatného pohybu
- Nezbytnost úpravy výchovně vzdělávacích podmínek (např. využívání kompenzačních pomůcek, učení se a vzdělávání v Braillově písmu...)
- Limitovaná oblast volby povolání a pracovního uplatnění
- Obtížnější realizace sebeobslužných aktivit (např. osobní hygiena, oblékání a svlékání, stravování...)
- Vliv na formování a udržování sociálních vztahů, oblast partnerských vztahů

Důsledky slabozrakosti:

- Senzorický deficit projevující se v informační bariéře (např. zvětšení písma)
- Narušení vývoje poznávacích procesů
- Nezbytnost úpravy podmínek výchovně vzdělávacího procesu (důležité je dodržování zásad zrakové hygieny)
- Limitovaná oblast pracovního uplatnění
- Vliv na formování a udržování sociálních vztahů, interpersonální komunikaci a sociální interakci
- Nepřesné vnímání předmětů či jejich detailů, nedokonalá diferenciací barev, písmen, číslic a dalších symbolických zobrazení
- Ztížená prostorová orientace a samostatný pohyb
- Ovlivnění oblasti pracovního výkonu
- Snížená koncentrace
- Pomalejší pracovní tempo, rychlejší unavitelnost
- Ovlivnění oblasti grafického výkonu
- Vytváření nepřesných, neúplných nebo zkreslených představ
- Citlivost na dodržování zásad zrakové hygieny
- Větší vnímavost, možné pocity méněcennosti, možná zvýšená podrážděnost, horší adaptabilita

Důsledky poruch binokulárního vidění:

- Narušení analyticko-syntetické činnosti (obtíže např. při čtení), narušení lokalizace a hloubkového vidění
- Pomalejší utváření představ a sní spojená jejich deformace, zkreslenost
- Zpomalené a méně přesné motorické reakce na zrakové podněty
- Rychlejší unavitelnost spojená se slzením nebo pálením očí
- Pocity méněcennosti, které vycházejí z často viditelných příznaků

Zásady, které je nutné dodržovat při vzdělávacím procesu, popisuje ve své publikaci Slowík (2007). Za nejdůležitější považuje dostatek světla neboli správné osvětlení, s čímž je zároveň spojený i tzv. zasedací pořádek žáků (např. při vzdělávání slabozrakých osob, osob se zbytky zraku atp.), přiměřenou pokojovou teplotu, která je potřebná při hmatovém vnímání,

omezení hluku, vhodnou úpravu prostoru, aby se jedinci se zrakovým postižením mohli snadno a bezpečně pohybovat, orientovat v prostorách školy.

2.2 Rozvoj jedinců se zrakovým postižením v raném věku

Jak jsme se již zmínili v začátku první podkapitoly, rozvíjet se mohou děti ihned po jejich narození. Pokud nahlédneme do některých publikací, zjistíme, že autoři období od narození do tří let chápou jako raný věk. Výchovně vzdělávací proces u takto malých dětí začíná v rodinném prostředí. (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

Na výchovu a rozvoj dítěte nemusí být rodiče sami, ale mohou se obrátit na střediska rané péče. Střediska jsou službami sociálními, ve kterých je soustava služeb a programů poskytována dětem se zdravotním postižením či znevýhodněním a jejich rodinám. Raná péče se snaží předcházet, eliminovat nebo zmírnit důsledky postižení a poskytnou rodině, dítěti i společnosti předpoklady pro sociální začlenění. Služby rané péče by měly být poskytovány nejlépe od zjištění vady, poruchy až do začátku předškolního vzdělávání, někdy až do nástupu do první třídy. (Joklíková in Finková, 2012)

2.3 Předškolní výchova a vzdělávání dětí se zrakovým postižením

Po rodinné výchově, tím pádem před nástupem do základní školy, má dítě se zrakovým postižením možnost navštěvovat školu mateřskou. Tuto instituci navštěvují většinou děti od čtyř let do šesti, sedmi let. (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

V České republice je možné jedince vzdělávat v mateřských školách běžného typu (formou integrace) či v mateřských školách, které jsou zřizované pro děti se zdravotním postižením. Volba zařízení závisí na rozhodnutí rodičů. (Joklíková in Finková, 2012)

Jedním z počátečních úkolů mateřské školy je zapojit nově příchozí dítě do dětského kolektivu vrstevníků. Dalším cílem speciálních pedagogů by mělo být formování osobnosti jedince, aby se mohl dále rozvíjet. V současnosti všechny mateřské školy pracují podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní věk, který zahrnuje pět základních vzdělávacích oblastí. Ve výchově nevidomých dětí je velmi důležité rozvíjet kompenzační činitele, jejichž upevnění v MŠ je důležité pro dobrý vstup do ZŠ, kde se s nimi dále pracuje a rozvíjí se. (Joklíková in Finková, 2012)

Joklíková (in Finková, 2012, s. 58) ve své publikaci uvádí, že: „*Mateřské školy se vyznačují funkcí pedagogickou (respektive speciálně-pedagogickou), diagnostickou, sociální a také propedeutickou.*“. Uvedené funkce v případě nevidomých dětí spočívají v přípravě na vstup do školy.

Přehled současných mateřských škol pro zrakově postižené v České republice:

- MŠ pro zrakově postižené Lentilka (Hradec Králové); (<http://www.mslentilka.estranky.cz/>) [online]. [cit. 21.4.2014]
- Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola (Zlín)
- Škola Jaroslava Ježka, Mateřská škola, základní škola, praktická škola a základní umělecká škola pro zrakově postižené (Praha 1)
- Mateřská škola speciální (Kladno)
- Základní škola praktická, Základní škola speciální a Mateřská škola (Kladno)
- Mateřská škola a Speciálně pedagogické centrum (Jihlava)
- Střední škola a Mateřská škola Aloyse Klára (Praha 4)
- Mateřská škola pro zrakově postižené (České Budějovice)
- Základní škola a Mateřská škola pro zrakově postižené a vady řeči (Plzeň)
- Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené (Brno, Kamenomlýnská)
- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová
- Základní škola a Mateřská škola pro zrakově postižené prof. V. Vejvodského (Olomouc); (<http://rejskol.msmt.cz/>) [online]. [cit. 22.3.2014]

2.4 Základní vzdělávání dětí se zrakovým postižením

Podle Vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění pozdějších předpisů, je jedincům se zrakovým postižením nabízeno několik forem speciálního vzdělávání a to:

- Formou individuální integrace
- Formou skupinové integrace
- Ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením
- Kombinací předešlých tří forem

Dále Vyhláška č. 73/2005 Sb. stanovuje název základní škola pro zrakově postižené.

Na území České republiky jsou zřizované pro žáky se zrakovým postižením tyto základní školy speciální:

- Základní škola a Mateřská škola pro zrakově postižené prof. V. Vejdovského (Olomouc)
- Škola Jaroslava Ježka, Mateřská škola, základní škola, praktická škola a základní umělecká škola pro zrakově postižené (Praha 1)
- Základní škola pro zrakově postižené (Praha 2)
- Základní škola a Mateřská škola pro zrakově postižené a vady řeči (Plzeň)
- Základní škola (Opava)
- Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené (Brno, Kamenomlýnská)
- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová (<http://rejskol.msmt.cz/>) [online]. [cit. 22.3.2014]

Při rané výchově jsme zmiňovali fakt, že oporou rodin dětí se zrakovým postižením byla střediska rané péče. V případech předškolního a základního vzdělávání existují také zařízení, která pomáhají pedagogům a rodinám se vzděláváním zrakově postiženého jedince. Jedním ze zařízení, které se snaží pomáhat a umožňovat co nejméně problémové vzdělávání zrakově postižených je speciálněpedagogické centrum (SPC), které je zřizováno při školských zařízeních. SPC zpravidla poskytují podporu zrakově postiženým žákům od 3 do 15 let, často však přebírají i starší jedince, protože na středních školách chybí služba, která by se podobala SPC. Více podrobností o činnosti SPC můžeme nalézt ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

2.5 Středoškolské vzdělávání jedinců se zrakovým postižením

Po úspěšném ukončení povinné školní docházky mají jedinci se zrakovým postižením (stejně jako jedinci bez zrakového postižení) možnost navštěvovat střední školu. Vzdělávání se uskutečňuje na běžných středních školách nebo na středních školách, které jsou zřizovány pro zrakově postiženou mládež. (Vitásková a kol., 2003)

Přehled středních škol pro zrakově postižené v České republice:

- Gymnázium pro zrakově postižené a Střední odborná škola pro zrakově postižené (Praha 5)
- Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené (Praha 1)
- Škola Jaroslava Ježka, Mateřská škola, základní škola, praktická škola a základní umělecká škola pro zrakově postižené (Praha 1)
- Střední škola a Mateřská škola Aloyse Klára (Praha 4)
- Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené (Brno, Kamenomlýnská)
- Obchodní akademie a Střední odborná škola logistická (Opava); (<http://rejskol.msmt.cz/>) [online]. [cit. 22.3.2014]

Při výběru střední školy nesmí studenti, rodiče a ani odborníci zapomínat na určitá omezení, doporučení, reálné možnosti jedince atp., které je dobré znát a uvědomovat si je, aby mohlo docházet k efektivnímu vzdělávání a následnému pracovnímu uplatnění. Jsou to například:

- Zraková vada jedince
- Doporučení oftalmologa
- Reálné možnosti pracovního uplatnění jedince
- Znalosti, přání, schopnosti a dovednosti zrakově postiženého jedince
- Zda-li je školské zařízení připraveno a vybaveno potřebnými např. pomůckami pro vzdělávání osoby se zrakovým postižením (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

2.6 Vysokoškolské vzdělávání jedinců se zrakovým postižením

Jedinci se zrakovým postižením, kteří řádně ukončili středoškolské vzdělávání, mají právo a možnost studovat na vysokých školách. V České republice však nejsou žádné vysoké školy, které by se přímo zaměřovaly na osoby se zrakovým postižením. Můžeme pouze zmínit některá podpůrná vysokoškolská centra, která těmto studentům pomáhají při zvládnutí studia. (Vitásková a kol., 2003)

Místa, kde se nacházejí některá odborná vysokoškolská centra:

- ČVUT v Praze (Tereza)
- Masarykova univerzita v Brně (Teiresiás)
- Univerzita Palackého v Olomouci (Centrum pomoci handicapovaným)
- Karlova univerzita (Laboratoř Carolina)
- Univerzita v Hradci Králové (Augustin)
- Technická univerzita v Ostravě (Slunečnice)
- Akademická poradna a centrum podpory na TU v Liberci
- A jiné... (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007; Joklíková in Finková, 2012)

Druhá kapitola bakalářské práce poukázala na problematiku rozvoje a vzdělávání zrakově postiženého jedince. Kromě vhodné volby instituce, ve které bude jedinec vzděláván, nesmíme zapomínat na dodržování specifik a zásad, která jsou potřebná zejména při plánování a realizaci výchovně vzdělávacích aktivit.

3 Pracovní uplatnění osob se zrakovým postižením

Cílem této kapitoly je vytvořit přehled, čím (tedy profesně) se po studiích mohou zabývat a zabývají jedinci se zrakovým postižením. Také bychom rádi poukázali na nedostatky a problematiku při zaměstnávání těchto osob.

3.1 Zdravotní postižení

Abychom upřesnili vzhledem k tématu práce informace směrem k osobám se zrakovým postižením, je dobré vědět, že jsou řazeni mezi jedince se zdravotním postižením. Do této kategorie kromě zrakově postižených patří například i lidé s mentálním, sluchovým a tělesným postižením, hluchoslepotou, ale i jedinci s autismem, chronickým onemocněním a jiní. Zdravotně postižení jedinci jsou velmi rozsáhlou a různorodou skupinou, asi proto náš právní řád nezná obecnou definici pro tuto skupinu. (<http://www.sons.cz/docs/e-bariery/>) [online]. [cit. 21.4.2014]

Lidé se zdravotním postižením mívají problémy při pohybu, vnímání, přijímání informací, komunikaci s jinými osobami atp., což jsou pro člověka bez postižení většinou zcela samozřejmé věci. Společnost by se tedy měla snažit těmto lidem pomoci a uzpůsobit jim prostředí, pomůcky a další věci, které jsou důležité pro život a i pro schopnost a možnost vykonávat zaměstnání. (<http://www.praceprozp.cz/zamestnavani-ozp/co-je-zdravotni-postizeni/686-1-co-je-zdravotni-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

3.2 Problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením v ČR

Jak jsme již uvedli v předchozí podkapitole, lidé se zdravotním postižením jsou díky svým handicapům často znevýhodňováni v různých etapách života. Jedním z hlavních problémů je zaměstnávání těchto osob, což se nevztahuje pouze k problémům v České republice, ale jedná se o celoevropský či celosvětový problém. Na základě mnoha studií shledáme, že část občanů se zdravotním postižením je zcela neaktivních a další část je nezaměstnaných. (Michalík in Ludíková, 2010)

Michalík (in Ludíková, 2011, s. 173) v publikaci uvádí pohled na zaměstnávání osob se zdravotním postižením takto: „*Je nezpochybnitelným a zdá se již i obecně přijímaným názorem většiny občanů, že právo na práci či jeho realizaci formou účasti občana*

na pracovním trhu je jednou z nejdůležitějších podmínek naplnění kvality života. A nejedná se jen o ekonomickou stránku věci, byť je nezastupitelná. Občané se zdravotním postižením jsou skupinou, která uplatnění na trhu práce hledá čím dál obtížněji.“

Na základě rozhovoru se zástupkyní Martinou Helešicovou, která působí v MŠ Jaroslava Ježka na Hradčanech, se autorka dozvěděla, že velká část zrakově postižených lidí po studiích nehledá práci a pobírá invalidní důchod, tím pádem je úřad práce neeviduje.

Při umisťování zdravotně postižených lidí na trh práce dochází k jejich diferenciaci a jedním z rizikových faktorů je hloubka a druh postižení, s čímž často souvisí nízká kvalifikace. Dalšími faktory pak může být vyšší věk uchazeče, dostupnost pracovního místa a podobně. (Michalík in Ludíková, 2010)

Jeden ze způsobů klasifikace osob se zrakovým postižením z hlediska zaměstnávání může mít charakter vnitřní diferenciaci a dělí se na:

- Lehce slabozrací, s vadami binokulárního vidění
- Těžce a středně slabozrací
- Nevidomí, prakticky nevidomí (<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

Charakteristika osob slabozrakých a osob s poruchami binokulárního vidění z hlediska zaměstnávání:

Slabozrací lidé mají výrazně snížené zrakové funkce, proto mají například problémy s vnímáním a představivostí. Dysfunkce mohou vést ke komplikacím v orientaci, rychlejší únavě zraku a ke snížení fyzické i intelektuální výkonnosti. Tyto nepříznivé situace lze zlepšit speciálními vzdělávacími a rehabilitačními podmínkami, které vylučují především zrakovou únavu. Jedná se zejména o:

- Používání optických prostředků korekce (např. brýle a speciální lupy)
- Intenzivnější osvětlení pracovního místa
- Úprava a uzpůsobení pracovních pomůcek
- Prostor a čas na dodržování zrakové hygieny (<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

Zmíněné charakteristiky se do jisté míry promítají i u osob s poruchami binokulárního vidění. Nejčastěji jde o snížení zrakových schopností jednoho oka a dochází tak k poruchám

v hloubkovém vidění nebo se jedná o omezení zorného pole. I přesto, že bývají vady dobře nahraditelné, omezují možnosti pracovního uplatnění. (<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

Charakteristika osob nevidomých a prakticky nevidomých z hlediska zaměstnávání:

Pro tuto skupinu osob se zrakovým postižením je důležitá dostupnost práce s počítači s hlasovými výstupy nebo přídatným zařízením s Braillovým písmem. Další důležitou součástí pro naplnění pracovních schopností je individuální úprava pracoviště a výběr vhodných pracovních pomůcek a zařízení pro osoby se zrakovým postižením. Jedinci později osleplí by měli mít možnost navštěvovat rekvalifikační kurzy. Kurzy jsou dobré například pro ty, co se chtějí vrátit zpět do původního povolání. (<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

3.3 Nejčastější pracovní pozice pro osoby se zrakovým postižením

Častým oborem, ve kterém se lidé se zrakovým postižením mohou pracovní realizovat je pozice maséra. Aby si jedinec toto povolání udržel a mohl ho dobře vykonávat, je důležitá šikovnost a také schopnost získat si klientelu. Jedince, kteří mají dobrý hudební sluch a jsou rádi v kontaktu s lidmi, mohou zaujmout místo učitele hudby a ladiče. Pro osoby manuálně zručné jsou vhodné profese, jako je kartáčník, keramik, tkadlec nebo košíkář. Vysokoškolsky vzdělání se mohou ucházet i o místo právníka, tlumočnicka, překladatele, psychologa, učitele. (http://www.4oci.cz/dokumenty/pdf/4oci_2007_01.pdf) [online]. [cit. 7.5.2014]

Pro zajímavost vyjmenujeme ještě další, méně časté profese, které mohou zrakově postižení vykonávat. Jedná se například o:

- Administrativní pracovník
- IT pracovník
- Pracovník v telemarketingu
- Zpěvák
- Knihař (<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>) [online]. [cit. 21.4.2014]

Za zmínku stojí i to, že v poslední době se stále častěji vyskytují projekty, jako je například Neviditelná výstava v Praze a Neviditelná Olomouc. Zrakově postiženým se zde

otevívají další možnosti pracovního uplatnění, zejména v roli průvodců. V Praze nemusíme zůstat pouze u Neviditelné výstavy, ale lidé bez zrakového postižení si mohou vyzkoušet i ochutnávku vín, masáž, teambuilding či večeri po tmě. I tady můžeme spatřit další pracovní uplatnění a schopnosti osob se zrakovým postižením. Kromě průvodcovství vykonávají práci barmana, číšníka, maséra, trenéra či učitele.

Tuto kapitolu ukončíme tím, že zrakově postižení se potřebují stejně jako intaktní společnost realizovat v pracovním procesu, ale nabídek míst, možností, vhodných podmínek a dalších věcí k realizaci je stále velmi málo. Je to dáno i tím, že celková nezaměstnanost je velmi vysoká a o to hůře se shání práce lidem s handicapem.

Následující text bakalářské práce věnujeme praktické části. V této části se budeme orientovat především na specifikaci jednoho z povolání, které je typické pro osoby se zrakovým postižením.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Úvod do praktické části

Tuto část práce by autorka ráda věnovala rozhovoru s nevidomou osobou. Právě tento člověk ji při výběru tématu bakalářské práce motivoval, aby se tyflopédickou problematikou začala podrobněji zabývat a zajímat se o ni. Pana Pekného zná již od malička, jako občana města Dobřichovice, učitele hudby a varhaníka. Nikdy se ale více jeho životem nezabývala a nyní se jí naskytla příležitost uskutečnit to.

4.1 Cíle práce

Praktická část vychází částečně z teoretické části bakalářské práce. Chceme zde propojit teoretické poznatky se skutečnými, které nám poskytla osoba s vrozeným zrakovým postižením. Zjistit, jestli má stejné nebo jiné názory na tyflopédickou problematiku, které se týkají například vzdělání a pracovního uplatnění osob se zrakovým postižením. Dále se dozvědět jak se s postižením vyrovnávali blízcí či okolí, jaký to mělo a má dopad na jeho život. Cílem práce je prostřednictvím metody rozhovoru nahlédnout do reálného života jedince se zrakovým postižením. Dílčím cílem je přiblížení problematiky profese „učitele hudby“ z pohledu nevidomého.

4.2 Výzkumné metody

V rámci bakalářské práce je využito interwiev. Musilová (2003, s. 16) ve své publikaci definuje rozhovor takto:

„Rozhovor či interwiev je odedávna znám jako technika systematického pozorování, a to především z medicínské, kriminalistické a forezní (soudní) praxe jako velmi důležitý nástroj poznání šetřeného subjektu.“

Chráška (2007) interview v pedagogickém výzkumu charakterizuje jako metodu shromažďování dat, která spočívá ve verbální komunikaci minimálně dvou subjektů (výzkumného pracovníka a respondenta).

Tato metoda se vyznačuje především navázáním osobního kontaktu, s čímž souvisí umožnění hlubšího proniknutí do motivů a postojů respondentů. Podle toho, jak respondent reaguje na otázky, můžeme dále formovat a směřovat průběh rozhovoru. (Chráska, 2007)

Chráska (2007) dělí rozhovor podle toho, jak je řízen a to na:

- **Strukturovaný** – tazatel postupuje podle připraveného textu, kde má přesně dané formulace i pořadí otázek. Tazatel otázky respondentovi pouze čte, nevymýšlí další otázky a komentáře. Získané odpovědi si zaznamenává. Tento typ rozhovoru se podobá dotazníku. Jediným rozdílem je to, že dotazník vyplňuje respondent a strukturovaný rozhovor zaznamenává tazatel. Výhodou strukturovaného interview je, že podmínky pro všechny respondenty jsou stejné. Nevýhodou je obtížnější navázání kontaktu a také, že rozhovor působí strojeně.
- **Nestrukturovaný** – komunikace mezi lidmi je více přirozenější. Tazatel musí vědět, které informace chce a má od respondenta získat. Zde je formulace otázek a jejich pořadí ponecháno na tazateli. Tazatel se může k různým bodům vracet a doplňovat je. Výhodou nestrukturovaného interview je snadnější navázání kontaktu, z kterého může vycházet bezprostřednější a upřímnější projev. Respondenti nemívají stejné podmínky, což může být nevýhodou.
- **Polostrukturovaný** – jde o jakési propojení, kompromis předchozích typů. Respondenti mají k otázkám několik alternativ odpovědí a požaduje se po nich jejich vysvětlení či zdůvodnění.

Rozdělení rozhovoru podle počtu zúčastněných osob:

- **Skupinový rozhovor**- používá se při zkoumání tzv. „choulostivých“ otázek. Skupinu tvoří 6 – 10 členů a rozhovor by měl probíhat v přirozeném prostředí (v případě dětského kolektivu například ve třídě). Rozhovor má tu výhodu, že odpovídajícímu se dostaví okamžitá oprava jeho odpovědi. Nevýhodou může být nestejná intenzita účasti dotazovaných osob.
- **Individuální rozhovor** (Chráska, 2007)

Typy otázek v rozhovoru:

Při rozhovoru je důležitá také forma a způsob kladení otázek, pod čímž si můžeme představit např. modulaci hlasu, vhodné položení otázky, různé neverbální projevy atp. Pro uskutečnění rozhovoru si můžeme zvolit typ otázek. Jedná se o otázky:

- Uzavřené – dotazy k rychlé orientaci a upřesnění informace, odpověď předem vymezují. Jejich výhodou je časová nenáročnost, naopak nevýhodou je utlumování kontaktu a otázky bývají méně přesné.
- Otevřené – zde je větší prostor pro odpověď, přemýšlení a uvolnění. Respondent může odpovídat ve větných celcích. Otevřené otázky jsou více časově náročné.
- Věcné – je na ně nahlíženo z hlediska obsahu a jsou zaměřeny na určitou věc. Rozhovor udržují v racionální rovině.
- Osobní – otázky jsou zaměřeny na věc, subjektivní a emocionální stránku. Tento typ otázek podporuje osobnější kontakt a větší tvořivost respondenta.
- Sugestivní – tento typ otázek není úplně vhodný. Otázky mají manipulativní charakter a odpověď pak nevystihuje skutečnost. (Plevová, 2004)

Využití metody:

V práci byl zvolen volný, nestrukturovaný rozhovor a to proto, aby respondent nebyl tlačěn a nucen vypovídat o věcech, které by pro něj mohly být příliš osobní a nepříjemné. Otevřené otázky, které rovněž dostal k dispozici pan Pekný, byly předem připraveny. Interview bylo zaznamenáno na diktafon a poté přepsáno do tištěné podoby.

5 Vlastní šetření

5.1 Rozhovor s nevidomým učitelem hudby

1. Kdy a kde jste se narodil?

„Narodil jsem se na první neděli adventní, 29.11.1964 v Žilině.“

2. Narodil jste se s vrozeným postižením zraku nebo jste o zrak přišel? Pokud jste o zrak přišel, mohl byste uvést jak?

„Hned po mém narození bylo zjištěno, že nic nevidím a proto se od mého narození nedívám na svět, jsem nevidomý.“

Tehdy to byl trochu problém, protože osvěta moc neexistovala (osvěta ve smyslu, kam a jak zacházet s dětmi, které jsou takto postižené). Z vyprávění znám, že učitelé levočské ZŠ jakési depistáže prováděli. Uskutečňovali je tehdy, když dostali nějaký typ nebo informaci například od lékařů. Lékaři se tím moc nezabývali a říkali, že to nejsou jejich starosti.“

3. Máte zrakové postižení v rodině?

„Mám mladší sestru, která má zbytky zraku a já jsem nevidomý, takže vlastně zrakové postižení v rodině máme. Myslím si, že nemáme genetickou zrakovou vadu, ale nejspíš se v očích objevil zapouzdřený nádor. Jestli měli předci zrakové postižení, na to si nevzpomínám, ale vím jistě, že nikdo nebyl nevidomý.“

4. Smířili se rodiče s tím, že se jim narodily děti se zrakovým postižením?

„Pro rodiče bylo těžší se s tím vyrovnat než pro nás a bývá to tak ve většině případů. Moje maminka se s tím asi nikdy moc nesmířila, hlavně s tím, že já jsem nevidomý. Myslím si to proto, protože já domů moc nejezdil, nechtěl jsem a ona o to, abych se vracel domů a někde se tam sám ukazoval na veřejnosti, také nestála. Když jsem byl doma, tak jsem třeba chodil s mámou ven, ale musel jsem mít černé brýle a nesměl jsem mít hůl. Dalo by se říci, že se za mě styděla. Naopak sestra na Slovensku zůstala a dnes se o maminku stará.“

5. Zmínil jste se o tom, že máte mladší sestru, máte ještě další sourozence?

„Kromě sestry mám staršího bratra, který je v pořádku.“

6. Co sourozenci dělají?

„Sestra se vyučila masérkou a myslím si, že je velmi oblíbená, protože by pro ostatní udělala první poslední. Dřív dělala masérku na poliklinice, později si z důvodu stále náročnější péče o maminku zařídila vlastní živnost, aby si mohla svůj čas organizovat podle potřeb. Bratr je vyučený truhlář, svého času působil na Kypru v zakázkovém truhlářství.“

7. Mohl byste mi říci něco o Vašem vzdělání? Jaké jste studoval školy, kdy jste školská zařízení začal navštěvovat a kde jste studoval?

„Když jsem byl malý, máma zřejmě dostala od někoho tip a ve 3 letech (v roce 1967) mě umístili do levočské mateřské školy. Právě tady jsem se začal učit dovednosti důležité pro život. Musím zde vzpomenout na paní učitelku Vieru Ličkovou, která mně utkvěla v paměti. Měla mě a vlastně všechny děti moc ráda. Tehdy byla velmi mladá a svou práci dělala s velkým nadšením a nasazením, proto na ni dodnes rád vzpomínám. Dokonce jsme ji nedávno byli navštívit a setkání bylo velmi příjemné. Když se vrátím k pobytu ve školce, tak jsme se tedy učili dovednosti pro život, například: umět si zavázat tkaničky. Na první pohled to není nic neobvyklého, učí se to děti v běžné mateřské škole. U zrakově postižených je odlišnost v tom, že různé činnosti se musí učit, vysvětlovat jinak. Nejdůležitější je, aby jim to bylo ukázáno, protože vizuální vjem, oční kontakt, okoukání zde chybí. Proto se napodobování musí dít jiným způsobem, než u dětí vidomých. Dále jsme v rámci různých aktivit chodili ven. Venku nám paní učitelka dávala do rukou nejrůznější předměty, rostliny atp. Vzpomínám si, že nám chtěla zpestřit Den dětí a vzala nás na výlet. Vypadalo to tak, že nás vezla 16 v trabantu, přičemž nás potkal nějaký voják a nevěřícně sledoval, jestli se všichni do trabantu vejdem. Zajímavými způsoby procvičovala i sluch. Jedním z nich bylo to, že házela malé kamínky a my je museli poslouchat nebo jsme také poslouchali ozvěnu na chodbě. Chtěl bych dodat, že v té době nás měla ve třídě 16 a byla na nás úplně sama. Dnes mívá speciální pedagog polovinu dětí a po svém boku minimálně jednoho asistenta pedagoga nebo osobního asistenta.“

V roce 1971 jsem začal chodit do první třídy. Stále jsem navštěvoval stejný objekt, protože ho tvoří mateřská i základní škola. Právě na základní škole jsem se začal věnovat hudbě, bavilo mě to. Mladší děti nejdříve zpívaly různé písničky, rytmižovaly a postupně se

přecházelo na složitější věci. V odpoledních chvílích bývaly k dispozici 2 místnosti, kde jsme se mohli scházet a hrát na hudební nástroje. Skupiny byly tedy dvě: starší a mladší. Já, i když jsem patřil k těm mladším, jsem občas utíkal k těm starším. U starších hráli na harmoniku a u nás se dost četlo. Ne, že by mě knihy nezajímaly, ale hudbu jsem měl radši. Co se týče výuky prostorové orientace, tak ta se prováděla až na střední škole a většinou na vlastní pěst. Na základní škole jsme si třeba prali prádlo, k vaření jsme se nedostali, protože nebyly kuchyňky. Také se všeobecně dbalo na to, abychom jsme se těmito věcmi příliš nezabývali a tak mé experimenty ve vaření probíhaly doma. Jako škola jsme chodili i na různé soutěže, například soutěž v recitaci, zpěvu, šachu atd. Zdravé děti nás sice braly jako exoty a dělaly si z nás legraci, ale my byli úspěšní a bavilo nás to. I přesto, že bylo vše organizované a nemohl si každý chodit, kam a kdy se mu zachtělo, jsme se nikdy necítili jako v ghettu.

V roce 1980 jsem se dostal do Prahy na konzervatoř. Nejprve jsem navštěvoval přípravku, která byla dobrá zejména pro adaptaci a seznámení se s terénem a s prostředím kolem nás. Stále zde trvalo to, že nás nechtěli moc pouštět někam samotné. Máma mi vyžádala povolení, abych mohl chodit všude sám, a já byl rád. Připadalo mi to normální a nebál jsem se toho. Také si vzpomínám, že existovaly nesmyslné předpisy: Nemohli jsme mít magnetofon ani rádio. Na elektrinu, jsme směli mít jen holicí strojek. Na konzervatoř jsem přišel s klavírem, na který jsem hrál od 3. třídy. Jelikož se jednalo o dvouobor, tak jsem si ke klavíru začátkem přípravy přibral flétnu, a ta se ve druhém pololetí stala mým hlavním oborem. Konzervatoř se věnovala spíše výuce hudby a z absolventů měli být hlavně učitelé hudby v ZUŠ (Základní umělecké škole) než nějakí výkonní umělci, kteří by hráli na koncertech. Výkonní umělci hrají víceméně z listu. My bychom to většinou nezvládali, protože hrát na tři nástroje a mít další předměty, by bylo moc. Naši škole se často říkalo gymnázium s hudebními kroužky.

Abych to tedy shrnul. Nejdříve byla nepovinná příprava, pak 5 let samotného středoškolského studia a kdo chtěl, mohl jít po pěti ukončených letech na pedagogickou nástavbu, na vysoké školy nebo na hudební vědy. Pedagogickou nástavbu si dělali ti, kdo chtěli v budoucnu učit, ale mohli jít učit i lidé bez nástavby, jen to bylo nezvyklé. Já jsem si nástavbu vybral a během ní jsme začali chodit na praxe v ZUŠ. Někdy se stalo, že si tam student našel jeho budoucí pracovní uplatnění.“

8. Jak to tehdy vypadalo s integrací?

„Integrace tehdy nebyla a nikdo to nějak neřešil. Rodiče byli rádi, že se vůbec někdo těmito dětmi zabýval. Nebyl důvod, aby se dělaly nějaké ústupky a aby byl někdo šetřen.

Všichni jsme na tom byli tak nějak stejně. Mnohdy to byl a je větší strach rodičů, že dítě bude na internátě trpět. Dítě se naopak včlenilo velmi rychle a po týdnu se mu nechtělo domů, protože bylo rovnocenné. Jedinec ve speciální škole nedostal nadbytečnou péči, ale mohl najednou sám dýchat a zjistil, že toho dovede mnohem víc.

Nedávno jsem slyšel povzdech nad tím, že paralympijská reprezentace nevybojovala žádné medaile a je to všechno nějaké divné. Říkal jsem si, že to možná bude i tím, že ve speciálkách ke sportu vedli děti cíleně a ne jako v integraci. Tam nikoho moc nezajímá to vedení, když má někdo ke sportu pohybové předpoklady. Pro tu oblast jsou pak potřeba jiné podmínky a ty nikdo teď neřeší. V běžné škole dítě potřebuje úlevy a nemůže soutěžit s ostatními.

My jsme trochu nezastánci integrace, přestože podmínkou integrace je mít stejné učební pomůcky. Nejsme pro to, aby se děti učily z notebooku. Černotisk a braillovský tisk, to je adekvátní varianta. Když jsou starší, tak pak už ano, ať pracují s notebookem, ale nejdříve je třeba se naučit braillovský tisk na papíře. Dnes přepisujeme knížky pro integrované děti a dodržujeme tam všechno, včetně značení kurzívy, tučného písma atd. Domníváme se, že dítě jdoucí do integrace by mělo být natolik schopné, aby nepotřebovalo asistenta, jestliže má odpovídající knížky. Pokud je čistě zrakově postižené, tak by mělo projít speciální přípravou, aby se naučilo základy braillova písma, orientace a sebeobsluhy a pak by mělo být schopno zvládnout běžné předměty. Myslím si, že takové věci se dají naučit pouze ve speciální škole. Pokud má jít dítě do integrace, je dobré, aby alespoň rok před tím navštěvovalo speciální školu. Není to nic tak strašného a dítě rozvíjí všechno v běžném životě. Nevýhodou integrace je také to, že dítě které má asistenta, tak právě on je určitou bariérou mezi dětmi, i když může být vstřícný vůči všem. Kdo pak za tím dítětem zajde a bude chtít navázat s ním kontakt?

Do integrace by dítě mělo přijít se základy čtení, psaní a ne že mu to někdo bude hledat. Proti speciálkám mluví bohužel to, že jich je méně a jsou tam děti s kombinovaným postižením. Rodiče si pak řeknou: „Vždyť náš Karlíček není hloupý, on jenom nevidí.“. Je prostě dobré, když si dítě projde alespoň nultým ročníkem ve speciální škole, která ho pro vstup do integrace připraví. Dítě tak dostane jakýsi náskok a bude samostatnější. Určitě se ve škole objeví nějaké předměty, například v matematice geometrie, kde dítě bude potřebovat pomoc nebo úpravy. To už pak, ale není neřešitelné. Může mít třeba o hodinu navíc nebo toho nebude rýsovat tolik jako vidící dítě.

U integrace se hodně vypíchávají pozitiva, která mi dost často připadají sporná. Pokud je dítě ve speciální škole alespoň nějakou dobu, je mezi rovnými a osvojí si běžné návyky,

se kterými je doma trochu problém. Málokterý z rodičů vede dítě tak, aby bylo samostatné. Samozřejmě poslední slovo mají rodiče, kteří rozhodnou o budoucnosti svého dítěte.“

9. V dnešní době je stále méně „čistých“ postižení a přibývá kombinovaných, existovala kombinovaná postižení již za Vaší generace?

„Určitě ano, ale nevzpomínám si, že by existovaly zraková postižení kombinovaná s tělesným. Většinou bylo zrakové postižení spojené s mentálním. Část dětí s kombinovaným postižením patřila k nevzdělavatelným a během puberty bývaly umísťovány do ústavů. Ostatní děti s kombinovaným postižením navštěvovaly zvláštní nebo pomocné školy.“

10. Měl jste školy na výběr?

„Výběr byl takový, buď jsem mohl jít na nějaké řemeslo, například: čalouník, košíkář, kartáčník, což bylo hlavně pro nevidomé nebo jsem mohl jít třeba na konzervatoř. Osoby se zbytky zraku si mohly vybrat ještě mezi masérem, knihařem nebo jít na gymnázium. Já jsem si moc nevybíral.“

11. Směřovalo studium k budoucímu povolání?

„Ano, směřovalo.“

12. Jaké jsou a byly Vaše zájmy?

„Měl jsem a mám rád hudbu, hru na klávesové nástroje, hlavně varhany. Dále jsem rád četl a ve škole jsme v zimě jezdili na bruslích.“

13. Co jste dělal po studiích, šel jste hned pracovat?

„Místo jsem si začal hledat ještě na konzervatoři a bylo to velmi zajímavé. Ředitel konzervatoře mi dělal problémy v tom smyslu, že když pocházím ze Slovenska, tak bych se tam měl vrátit. Jasně mi naznačil, že na Slovensku je mnoho nekvalifikovaných učitelů a já bych je měl vystřídat. Podle něj bych tam byl velkým přínosem, jako kvalifikovaná síla a tím pádem bych tam byl i uveden. Já jsem toto nechtěl a nechtěl jsem se vrátit domů. Doma bych musel bydlet s mámou, a nebylo by to dobré pro žádnou stranu. Moje máma mé rozhodnutí respektovala, nepřemlouvala mě a nepodnikala nic pro to, abych se vrátil.“

Práci jsem si hledal následovně, vlastně tak, co jsem kde slyšel. Hledáním jsem se začal zabývat na začátku školního roku 1987. Na konci tohoto roku se mě pan ředitel ptal, co

plánuji po ukončení konzervatoře. Já mu nic netuše říkal, že bych chtěl učit třeba v Čerčanech, protože ředitel čerčanské školy mi tam nabídl praxi. Náš ředitel mi řekl dobře, ale že si musím na Slovensku sehnat potvrzení, že mě tam nemohou vzít. Já si ho sehnal přes maminku. V den, když si mě pozval náš ředitel, aby se optal co a jak tedy po studiích, tak mi volal i ředitel Zavadil čerčanské ZUŠ. Pan ředitel Zavadil mi řekl, že by mě vzal a zkusil by se mi poptat i po bytě. Takto jsem to sdělil řediteli konzervatoře, který mi na to odvětil, že mu to pan Zavadil popřel. Udělal ze mě lháře a řekl mi, že si mám hledat místo na Slovensku, jinak mi zakáže praxi a praxi budu smět vykonávat pouze v rámci hodin ve škole. Po této události jsem si řekl dobře, budeme dělat zákopovou válku a každý si budeme dělat věci po svém.

Dále mi přišla nabídka z Benátek nad Jizerou. Z této školy jsem obdržel seznam žáků, které bych učil i seznam hodin. Vše jsem telefonicky ověřil. Do telefonu mi řekli, že místo mají a potřebují mě. Abych měl úplnou jistotu, vydal jsem se osobně představit a měl jsem dojem, že je to hotová věc. Z hotové věci nečekaně sešlo, dodnes nevím proč.

Třetí návštěva ZUŠ byla v Teplé u Toužimi. Zde nabízeli pracovní místo i s bytem pro učitele nástrojů. Opět jsem se vydal (někdy v říjnu) na náročnou cestu, která trvala půl dne tam a půl dne zpět, přičemž jsem musel jet asi třemi autobusy. Na místě mě přijal ředitel Hubatý, se kterým jsem měl sjednanou schůzku. S neutrálním výrazem ve tváři mě vyslechl a tím to opět skončilo. Ani zde jsem neuspěl.

Následně po těchto neúspěších mi náhodou, sami od sebe, volali na vrátnici z naší osvětové besedy v Dobřichovicích. Zřejmě měli nějaký typ, jelikož volali konkrétně mně a věděli, že končím a nemám místo. Od koho typ měli, nevím. V osvětové besedě jsem začal praxí, která byla vykonávána v rámci 7. ročníku. Potom mi dali i pracovní nabídku učitele v ZUŠ. V Dobřichovicích učím doposud. Nejdříve jsem učil více nástrojů a dnes vyučuji pouze kytaru, protože na ni mají nejméně učitelů.“

14. Proč jste se nechtěl vrátit na Slovensko, bylo to pouze z rodinných důvodů?

„Nebylo, nechtěl jsem se vrátit už jen kvůli tomu, že v České republice se lépe sežene práce. Také to bylo i tím, že na konzervatoři jsem se začal ukotvovat. O základní škole se toto říci nedá, doma jsem byl velmi málo a na internátě je člověk stále pod nějakým dohledem. Teprve na střední škole si člověk začíná uvědomovat, co se mu líbí a co ne. Na konzervatoři jsem si mohl začít žít podle sebe, najít si svůj styl života a stát se více samostatným.“

15. Stal jste se učitelem hudby, jak jste si povolání vybral, chtěl jste vždy vyučovat hudební nástroje?

„Výběr vyplynul z toho, k čemu byl člověk veden, směřován. Bylo počítáno s tím, že to tak jednou bude.“

16. Baví Vás zaměstnání a chtěl jste vždy učit děti na hudební nástroje?

„Mě spíš na nástroj baví hrát, než ho učit. Ale myslím si, že je to tak u většiny učitelů, a ne jenom u nich. Podle mě by většina lidí dělala něco jiného. Pokud jde o mě, kdybych neučil děti hrát na nástroje, stejně bych chtěl dělat něco s muzikou. Mně by se například líbilo hrát někde na varhany - za byt a stravu.“

17. Uvažoval jste někdy o změně povolání?

„Jak už jsem uvedl, líbilo by se mi hrát na varhany a možná bych také raději dělal věci, jako je přepisování a úprava materiálů. Nicméně by mě to neuživilo, je to velmi časově náročné a peněz z toho moc není. Je to běh na dlouhou trať a já bych nemohl předem slíbit, kdy budou objednané věci hotové.“

18. Pokud to dobře vím, učíte žáky bez zrakového postižení, učil jste někdy i děti se zrakovým postižením? Pokud ano, vidíte ve výuce nějaké rozdíly?

„Měl jsem jednu nevidomou dívku, která ke mně chodila na flétnu. Jako rozdíl bych uvedl třeba to, že u Elišky se dalo více pracovat s pamětí, více si toho pamatovala z hodiny. Dalším rozdílem může být například to, že jsem ji nechával více číst noty. Uměla braillovský notopis, ale řekl bych, že byla pomalejší v orientaci textu a to je třeba akceptovat. Notový zápis je velmi složitý hlavně na orientaci, například na vyhmatání příslušného řádku, taktu. Důležitá je také kontrola ruky (hlavně u malých dětí), ale to je spíše u kytary.“

19. Kolik máte v současnosti studentů?

„Nyní mám asi přes 20 dětí.“

20. V poslední době učíte jen kytaru, jaké nástroje jste učil dřív?

„Kromě kytary jsem učil i klavír a flétny.“

21. Který nástroj máte nejraději?

„Nejraději mám varhany a klavír, prostě klávesové nástroje. Nejméně mám rád kytaru, ale živi mě. Na flétnu seženou učitele spíš, jelikož zobcovou flétnu může učit i ten, kdo hraje na klarinet, saxofon, příčnou flétnu. Kdežto kytara, to je přeci jen větší specializace.“

22. Můžete charakterizovat přípravu a průběh Vaší práce?

„Co se týče přípravy, snažím se to dělat tak, že se chci nejprve pochopitelně seznámit se vším, co žákovi dávám. Někdy se totiž může stát, že noty, které jsem si kdysi pořídil, nepostačují a musím si vyrobit nové. Dnes to tedy s manželkou děláme tak, že vezmeme nějakou školu nebo noty a přetransformujeme si vše do braillova písma, na což zde máme nějaké stroje. Díky tomu jsem schopný se lépe připravit na hodinu. Není možné, abych žákovi zadával něco, co sám neznám či nemám, protože bych ho nemohl kontrolovat, opravovat, radit mu atp.“

Tato příprava je časově náročná. Noty vyrábíme v braillovém notopisu, černostisku a v dnešní době pořizujeme i zvukové nahrávky. Je to práce opravdu od písmenka k písmenku, od tečky k tečce, a několikrát to projde naší kontrolou. Někdy to jde pomaleji, někdy rychleji.

Přiznám se, že nechodím po různých školeních a seminářích, nezískávám tedy další kredity od ministerstva. Myslím si, že mé dozdělávání se uskutečňuje právě tím, že s manželkou vyrábím své potřebné materiály, které využívám ve své profesi. Dělán to především pro svoji potřebu, protože přijatelných škol vychází spousta a nemůžu spoléhat pouze na to, co vytiskne a kdy to vytiskne knihovna v Krakovské. Pracují tam i lidé, kteří preferují jinou literaturu než tu, co potřebuji já. Mé preference se odvíjejí třeba od toho, že pracuji v ZUŠ, a proto používám ve velkém množství spíše tu jednodušší literaturu. Nebo potřebuji písničky, které se týkají přípravy mladších dětí, které ještě neumějí číst a začínají písničky na prázdných strunách.

Dřív, když jsem byl sám bez manželky, musely si to děti zapisovat sami nebo s nimi chodili rodiče a zapisovali to oni. Dnes jim to manželka přepisuje na počítači a vše dostávají naservírované, protože rodiče s nimi chodí málo a dítě, které neumí číst a psát, si to nepoznamená.

Dalším problémem, který dnes vidím je to, že děti neznají ani nejnámější lidové písně. Dřív jim tato znalost pomáhala, zejména nečtenářům. Ulevilo se jim od čtení a lépe tak

zachytily například rytmus. Pro malé dítě je toho moc, musí se soustředit na text, rytmus, co která ruka dělá, kde a jak mají být postavené prsty a spoustu dalšího. Děti často nedokážou pochopit, že hudba je něco jiného než to, jak se mluví, a že má jakési vlastní frázování. Stále častěji nezvládají vytleskat ani jednoduchý rytmus, ale naštěstí je to zatím jen dočasná záležitost.

U menších začátečníků jsem rád a vlastně to i požaduji, aby první půl rok na hodiny chodil i některý z rodičů. Je to lepší v tom, že vidí průběh hodiny, jak s dítětem pracuji atp. Také často na žáky sahám, abych jim mohl zkontrolovat a ukázat třeba správné postavení rukou. Rodič a i žák by si to mohli různě vyložit, a za přítomnosti obou mám možnost vysvětlení, pokud by problém nastal.

Ještě tedy k té přípravě. Vše musím mít v braillu, černotisku a dnes to máme i na CD. V současnosti mám podle mého názoru dost široký výběr materiálů, které jsou vhodné pro ZUŠ. Pokud bych potřeboval složitější, jinou literaturu, mohu si ji nechat vytisknout v Krakovské, ale starší žáci si často rádi přinesou něco svého. Pokud mám možnost se s jejich přáním seznámit, třeba zvukovou nahrávkou, nejsem proti.

Poslední, co bych zmínil je, že od dětí si nenechávám tykat, což je nešvar dnešní doby. Já to považuji za určitý druh neúcty vůči učiteli. “

Rozhovor probíhal u pana Pekného doma, za přítomnosti jeho manželky. Díky tomu jsem měla možnost poznat, jak je či není domácí prostředí pro nevidomého upraveno. Většinou se dozvíme, že místnost by měla být dostatečně velká, bez zbytečných překážek atp. Zde jsem se na vlastní oči mohla přesvědčit, že tomu tak nemusí být a je to velmi individuální. Manželé mají malý byt a téměř celá jeho plocha je zastavěna nábytkem a dalšími drobnostmi. Nemohla jsem si odpustit můj dotaz, jak to tedy je, jestli jim prostor neschází a publikace se případně nemýlí. Dostavila se mi odpověď, že prostor schází akorát na uskladnění věcí, protože člověk se naučí orientovat tam, kde žije. Jedinou věcí, která je potřeba dodržovat je, aby všechny věci měly své místo a nemohly nevidomého nečekaně překvapit či ohrozit.

Atmosféra po celou dobu interview byla příjemná a mé otázky byly obohaceny dalšími. Některé odpovědi doplnila i paní Pecná. Pan Pecný mi také nabídl, že mohu navštívit některou z jeho hodin, abych si vytvořila lepší představu o jeho práci, které se týkaly některé otázky. Tuto nabídku jsem využila.

Rozhovor byl ukončen asi po čtyřech hodinách s tím, že kdykoli může být doplněn.

Doporučení pro praxi

Z bakalářské práce vyplývá, že jednou z nejproblematictějších etap života jedince se zrakovým postižením je najít si práci a motivaci pro ni. Bylo by dobré, kdyby se společnost začala o tuto problematiku více zajímat, dokázat osoby se zrakovým postižením motivovat a umožnit jim uplatnění na trhu práce. Důležité je začít od nejranějšího období, tím je například myšlena vhodná výchova dětí ve vzdělávacích institucích tak, aby se v budoucnosti nepotřebovaly opírat o pomoc asistenta.

Další důležitý krok bychom mohli spatřovat v rozšíření speciálních škol po celé republice a s tím spojenou jejich propagací nebo reklamou. Více speciálních škol by mohlo napomoci tomu, aby se rodiče nebáli umísťovat své děti do těchto zařízení např. z důvodu internátu. Bylo by dobré, aby osoby se zrakovým postižením byly pro snazší rozhodování při výběru školy motivovány, ať už zajímavými ukázkami vzdělávacích metod, pomůcek, přátelským prostředím nebo čímkoli jiným a dostal se jim dostatek potřebných informací o instituci.

Co se týče motivace k pracovnímu uplatnění, důležité je vyzdvihnout jedincovy klady a činnosti, ve kterých vyniká, nebo mu jdou nejlépe. Pro snazší nalezení práce po ukončení studia by bylo vhodné, kdyby úřady práce absolventovi poskytly nějaké pracovní nabídky, navrhly, kde by se mohl uplatnit a daly mu např. seznam volných pracovních pozic. Případné materiály by úřady mohly zasílat i výchovným poradcům, kteří působí na školách pro zrakově postižené a absolventům by tyto materiály mohli předat.

Přesto, že je stále více nadací, dobročinných spolků či společenských aktivit, které se zaměřují na osoby se zdravotním postižením, velká část intaktní společnosti nemá ponětí o této problematice. Na první pohled se tyto aktivity mohou jevit jako pouhé reklamy a jakási „hra na city“.

Za jeden z přínosných a zajímavých projektů, který v současnosti existuje, považuje autorka práce projekt Chodící lidé, který se kromě tyflopédické problematiky zaměřuje i na problematiku somatopedickou a surdopedickou. Není zaměřen na pouhá fakta, ale společnost přitahuje svou různorodostí, každý si může vybrat, jestli si chce přečíst příběh, zúčastnit se zajímavé akce, dozvědět se něco o komunikaci s handicapovanými a další. Bylo by dobré, aby takových projektů bylo více a byly podporovány.

Závěr praktické části

Cílem praktické části bylo nahlédnout do reálného života osoby se zrakovým postižením. Stěžejní cíl nám měl přiblížit problematiku profese „učitele hudby“ z pohledu nevidomého.

Pan Pekný je velmi silná a jedinečná osobnost. Z rozhovoru s ním jsem vycítila to, že ve společnosti chce fungovat jako soběstačná osobnost. Chce do ní patřit se vším všudy, tím pádem i se svým postižením. Ačkoliv jednotlivé etapy jeho života nebyly snadné, myslím tím například: vyrovnání se s postižením, být od malička na internátě, vědět, že se za něj jeho matka do určité míry stydí, narážky od společnosti, nesnadné hledání a získání práce a další, vyrovnal se s tím velice dobře. Přestože nevidí, nestal se z něho zatrpklý člověk, umí pracovat s dětmi, rád chodí do společnosti a nebojí se o své nevidomosti žertovat.

Velmi mne zaujal jeho pohled na školní integraci, kde částečně stojí proti ní. Neshledává ji jako vhodným krokem pro rozvoj jedince dřív, než si dítě osvojí základy čtení, psaní, sebeobsluhy, prostorové orientace atp. Podle něj je lepší, nechat dítě od mala na internátě, kde má stejné možnosti, jako ostatní. Dítě nemá úlevy, a přesto se mu dostává potřebné péče. Podle jeho slov jsou to právě rodiče, kteří se bojí dát dítě do speciální školy, protože by to nezvládlo a bylo by izolováno. On sám nikdy takový pocit neměl, ba naopak, připadal si mnohem samostatnější. Pokud je dítě integrované, mívá dost často nějakého asistenta, který má být určitou výhodou, pomocí, což nemusí být vždy pravdou. Pan Pekný uváděl příklad, že málokteré dítě půjde navazovat kamarádský vztah s integrovaným dítětem, které je neustále ve společnosti asistenta. Integraci by nikdy zcela nevyloučil, jen by dal dítě minimálně rok před ní do speciální školy.

Když jsem se v teoretické části zabývala pracovní problematikou, měla jsem s vypracováním této části problémy. Lidé se zrakovým postižením mají velké potíže najít si pracovní uplatnění, natož si vybírat. Zajímalo mě, jak to měl pan Pekný a doufala jsem, že to nebude tak zlé. Bohužel se mi potvrdilo to, co jsem našla v odborných literaturách a dalších zdrojích. Pan Pekný zaměstnání má, ale moc si nevybíral. Také jsem pochopila, že se sice věnuje hudbě, která ho baví, ale nemůže se jí věnovat v takovém duchu, který by ho zcela naplňoval. Záliba se vlastně stala hlavně zdrojem obživy a její poctivé vykonávání není tak jednoduché, jak se může na první pohled zdát. Pan Pavol je velmi poctivý člověk a proto i jeho příprava do práce je propracovaná a zabere mnoho času.

Závěr

Bakalářská práce *Nevidomý učitel hudby* byla napsána za účelem nastínění problematiky zrakově postižených. Cílem teoretické části bylo zaměřit se na jednotlivé etapy života a zjistit, jaké možnosti mají lidé se zrakovým postižením. V první kapitole této části jsme si jako cíl stanovili charakteristiku a vymezení oboru tyflopédie. Cílem druhé kapitoly byla specifikace možností vzdělávání osob se zrakovým postižením od raného věku po vzdělání směřující k volbě povolání. Třetí kapitola měla vytvořit přehled, čím se profesně po studiích mohou tito jedinci zabývat.

Teoretická část nám poskytla poznatky, které uvádí odborná literatura, internetové a legislativní zdroje. V první kapitole jsme získali všeobecné poznatky o zrakovém postižení. Druhá kapitola nás seznámila s výchovou a vzděláváním zrakově postižených jedinců. Třetí kapitola hovořila o pracovním uplatnění, které mohou vykonávat dospělí jedinci se zrakovým postižením. Na vzdělávání a zejména pak na profesní problematiku navázala praktická část práce.

Praktická část byla zpracována na základě rozhovoru s nevidomou osobou, který nám zprostředkoval nevidomý učitel ZUŠ.

Cílem praktické části bylo prostřednictvím rozhovoru nahlédnout do života osoby se zrakovým postižením. Stěžejním cílem přiblížit problematiku profese „učitele hudby“ z pohledu nevidomého.

Díky ochotě respondenta se nám podařilo nahlédnout do jeho života téměř od narození. Pan Pekný nastínil své vlastní pocity, dále jak se se situací postiženého dítěte vyrovnala matka a co mu přineslo vzdělávání ve speciální škole. O jeho profesi jsme se dozvěděli například to, že oproti vidomým učitelům má složitější a náročnější přípravu do práce nebo při hodinách potřebuje větší kontakt se žáky. Ztotožňuje se s problematikou pracovního uplatnění, která je uváděna v odborných literaturách. On sám měl problémy při hledání pracovního místa a kvůli svému postižení si nemohl vybrat takové, které by ho zcela naplňovalo.

Informace a zkušenosti, které autorka získala během vypracovávání bakalářské práce, byly velmi zajímavé a staly se tak motivací pro jejich další studium. Práce může být využita jako návod ke zpracování diplomové práce s podobným tématem, nebo jako vodítko pro osoby, které se chtějí o tomto tématu něco dozvědět.

Seznam bibliografických citací

FINKOVÁ, D., a kol. *Edukace jedinců se zdravotním postižením v kontextu kvality vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3262-5.

FINKOVÁ, D.; LUDÍKOVÁ, L.; RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JURKOVIČOVÁ, P., a kol. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-244-2649-5.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L. *Oftalmopedie*. 2. doplněné vydání. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2.

MUSILOVÁ, M. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2. upravené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0749-3.

PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. přepracované a rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

PLEVOVÁ, I. *Kapitoly z obecné psychologie II*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0963-1.

RŮŽIČKOVÁ, V. *Integrace zrakově postiženého žáka do základní školy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1540-2.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

VITÁSKOVÁ, K.; LUDÍKOVÁ, L.; SOURALOVÁ, E. *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0621-7.

Seznam internetových zdrojů

Česká oční optika [online]. 2007, č. 1 [cit. 7.5.2014]. ISSN 1211-233X. Dostupné z: http://www.4oci.cz/dokumenty/pdf/4oci_2007_01.pdf

NÁRODNÍ RADA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČR. *Co je zdravotní postižení?* [online]. c2011. [cit. 2014-4-21]. Dostupný z <<http://www.praceprozp.cz/zamestnavani-ozp/co-je-zdravotni-postizeni/686-1-co-je-zdravotni-postizeni>>.

NÁRODNÍ RADA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČR. *Zrakové postižení* [online]. c2011. [cit. 2014-4-21]. Dostupný z <<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>>.

SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH ČR. *Klasifikace zrakového postižení podle WHO* [online]. c2002-2013. [cit. 2013-5-2]. Dostupný z <<http://www.sons.cz/klasifikace.php>>.

SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH ČR. *E – bariéry osob se zdravotním postižením* [online]. c2002-2014. [cit. 2014-4-21]. Dostupný z <<http://www.sons.cz/docs/e-bariery/>>.

MATEŘSKÁ ŠKOLA LENTILKA. *Mateřská škola lentilka* [online]. c2014. [cit. 2014-4-21]. Dostupný z <<http://www.mslentilka.estranky.cz/>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. c2013-2014. [cit. 2014-3-22]. Dostupný z <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/rejstrik-skol-a-skolskych-zarizeni-5?highlightWords=rejstřík+škol>>.

Seznam legislativních zdrojů

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. [online]. MŠMT c2013-2014 [cit. 2014-3-22] Dostupné z <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>>.

Seznam příloh

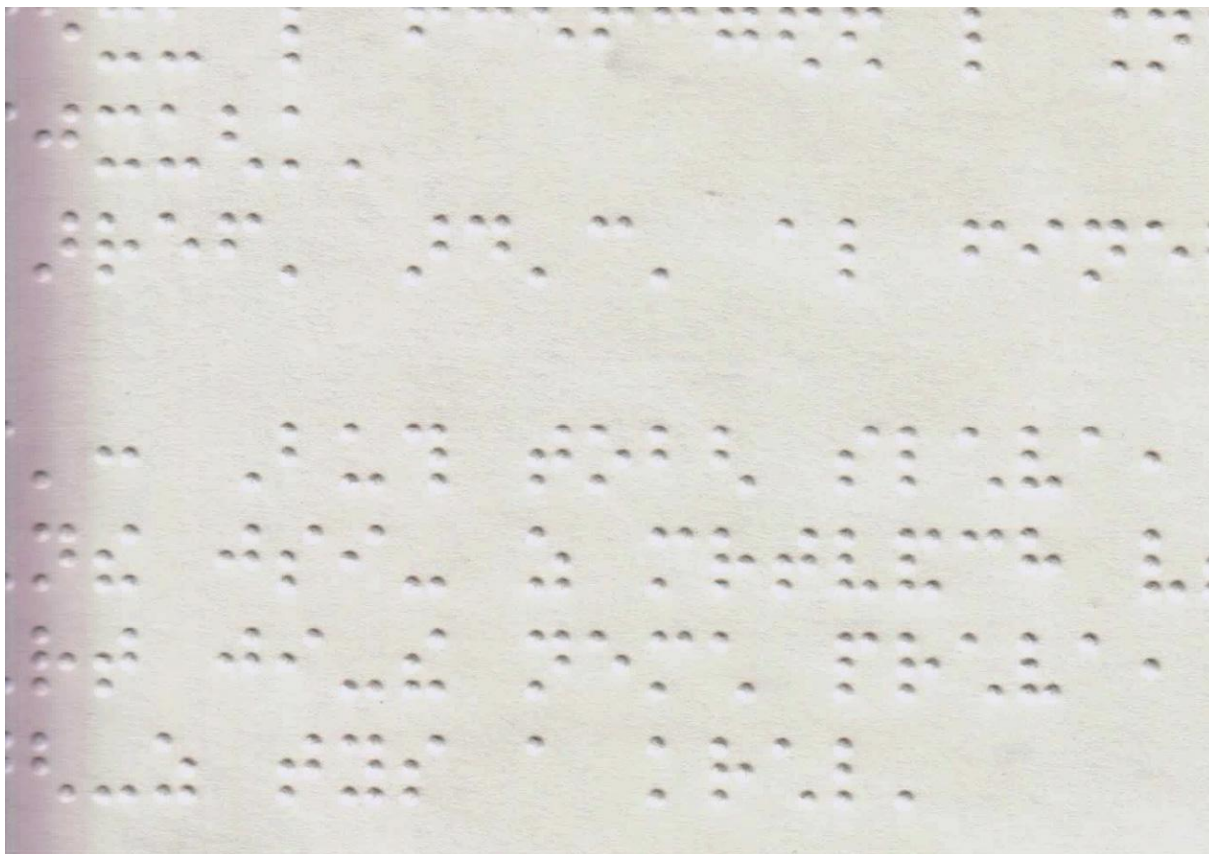
Příloha č. 1: Ukázka přípravy v černotisku.

Příloha č. 2: Ukázka přípravy v brailském notopise.

Příloha č. 3: Seznam zkratk

Příloha č. 2

Ukázka přípravy v braillovém notopise.

Příloha č. 3

Seznam zkratk:

apod. a podobně

atd. a tak dále

atp. a tak podobně

CD Comapct disc

č. číslo

ČR Česká republika

IT Information technology

kol. kolektiv

MŠ Mateřská škola

např. například

prof. profesor

s. strana

Sb. Sbírka

SPC Speciálně pedagogické centrum

tj. to je

tzv. tak zvaně

WHO World Health Organization

ZŠ Základní škola

ZUŠ Základní umělecká škola

Anotace

Jméno a příjmení:	Anežka Abelová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Dita Finková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Nevidomý učitel hudby
Název v angličtině:	Blind music teacher
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na jednotlivé etapy života zrakově postiženého jedince. Teoretická část nejprve udává základní informace a definice o zrakovém postižení a dále se zaměřuje na vzdělávání a pracovní uplatnění zrakově postižených osob. Na tuto část volně navazuje praktická, která je rozdělena do dvou oddílů. První oddíl je metodologický a druhý je věnován vlastnímu šetření. Vlastní šetření má podobu interview, které bylo pořízené s nevidomým učitelem hudby.
Klíčová slova:	Zrakové postižení, nevidomý učitel, vzdělání, pracovní uplatnění, zdravotní postižení
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on the life stages of a visually impaired individual. The theoretical part firstly looks at basic informatik and definitions about visual impairments and secondly it addresses the education and employment opportunities for visually impaired individuals. This is followed by the practical part of the thesis, which is further dividend into two sub-sections. The first section is methodological and deals with my own primary research. The research was conducted trough an

	interview with a blind music teacher.
Klíčová slova v angličtině:	Visual disability, blind teacher, education, work opportunities, disability
Přílohy vázané v práci:	Ukázka přípravy v černotisku. Ukázka přípravy v braillovém notopise. Seznam zkratk
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	Český jazyk